

ochib beradi va kelajakdagi ijodiy va professional loyihalarda shunga o'xshash vazifalarni amalga oshirishda tajriba orttiradi.

### **Muammo:**

Ko'pchilik, shu jumladan, yosh aktyorlar va grim ustalari ham aktyorlik makiyajini to'g'ri qo'llashda qiynaladi, bu esa spektakl yoki suratga olish sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Innovatsion texnologiyalar yordamidagi o'quv amaliyotlar tizimli trening va amaliy ko'nikmalarni ta'minlashga va bu orqali ushbu muammoni hal qilishga yordam beradi.

Grim aktyorlik san'ati uchun juda muhim vosita hisoblanadi, chunki u aktyorning obrazini yaratish, uning hissiy holatini aks ettirishda katta rol o'ynaydi. Raqamli va innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga qo'llash orqali aktyorlar grimmi yaratishdagi ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Bu esa talabalar uchun yanada samarali ta'lim va ijodiy rivojlanish imkoniyatlarini yaratadi. Grim va innovatsion texnologiyalarni birlashtirish aktyorlik san'ati va ta'limda yangi yondashuvlarni yuzaga keltiradi, bu esa kelajakda nafaqat aktyorlarning, balki butun san'at sohasining rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

### **Foydalangan adabiyotlar:**

1. F.Jalilova. Grim. Toshkent. 2008-yil.
2. [www.lex.uz](http://www.lex.uz)

## **14. XOREOGRAFIYA TA'LIMIDA JO'RNAVOZNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TATBIQ QILISH**

Qurbonova Nasiba Turg'unovna

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti

“Sahna harakati va jismoniy madaniyat” kafedrası yetakchi jo'rnavozi

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada xoreografiya ta'limida jo'rnavozning innovatsion texnologiyalardan foydalanishi va ularning pedagogik jarayondagi ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy raqs ta'limida texnologiyalarning qo'llanilishi, raqs ijrochiligining sifatini oshirish, harakatlarning aniq va estetik bajarilishini ta'minlash

kabi omillar muhim sanaladi. Tadqiqotda multimediya vositalari, raqamli platformalar va interaktiv dasturlar yordamida jo'rnovozning faoliyatini takomillashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, innovatsion texnologiyalarning pedagogik metodlar bilan uyg'unlashuvi hamda jo'rnovozning ijodiy va metodik yondashuvlarini rivojlantirishga ta'siri tahlil qilinadi.

**Kalit so'zlar:** xoreografiya, nota, musiqa, tandem, dastur, texnologiya, terminlar, mumtoz raqs, tarixiy, balet, opera, ritm.

## **ВНЕДРЕНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА В ОБРАЗОВАНИИ ХОРЕОГРАФИИ**

Курбанова Насиба Тургуновна

Государственный институт искусства и культуры Узбекистана

Концертмейстер кафедры «Сценическое движение и физическая культура»

**Аннотация:** В данной статье анализируется использование хореографом инновационных технологий в хореографическом образовании и их значение в педагогическом процессе. В современном танцевальном образовании важными считаются такие факторы, как использование технологий, повышение качества танцевального исполнения, обеспечение точного и эстетичного исполнения движений. В исследовании рассматриваются возможности улучшения работы дирижера с помощью мультимедийных инструментов, цифровых платформ и интерактивных программ. Также будет проанализировано сочетание инновационных технологий с педагогическими методами и влияние на развитие творческих и методических подходов дирижера.

Ключевые слова: хореография, ноты, музыка, тандем, программа, технология, термины, классический танец, исторический, балет, опера, ритм.

## **IMPLEMENTATION OF THE USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF THE ACCOMPANIST IN THE EDUCATION OF CHOREOGRAPHY**

Kurbanova Nasiba Turgunovna

State Institute of Art and Culture of Uzbekistan

Accompanist of the Department of Stage Movement and Physical Culture

**Abstract:** This article analyzes the use of innovative technologies by a choreographer in choreographic education and their importance in the pedagogical process. In modern dance education, such factors as the use of technology, improving the quality of dance performance, ensuring accurate and aesthetic execution of movements are considered important. The study examines the possibilities of improving the work of an announcer using multimedia tools, digital platforms and interactive programs. The combination of innovative technologies with pedagogical methods and the impact on the development of creative and methodological approaches of an announcer will also be analyzed.

**Key words:** choreography, notes, music, tandem, program, technology, terms, classical dance, historical, ballet, opera, rhythm.

Xoreografiya darslari musiqa go'zal harakatlarsiz tasavvur qilish qiyin. Xoreografiya darslari xoreograf-o'qituvchi va jo'rnavoz hamkorligi ostida bo'lib, musiqa yordamida raqs va unda badiiy obrazlar yaratiladi.

Ushbu maqolada xoreografiya ta'limida jo'rnavozning o'rni, vazifasi, maqsadlari to'g'risida so'z yuritiladi. Konservatoriya va musiqa bilim yurtlarida jo'rnavoz mutaxassisligi bo'yicha tayyorlanmaydi va bu hozirgi kunga kelib, xoreografiya, vokal, dirijyorlik yo'nalishida mutaxassis-jo'rnavozlarga extiyoj sezilyapti. Prezidentimiz va davlatimiz siyosatida san'at va madaniyatga katta e'tibor berilib, o'sib kelayotgan avlodni san'atga, musiqa, xoreografiyaga jalb qilish, ahloqan va jismonan to'g'ri tarbiyalash, dolzarb masalalardan biri bo'lib kelmoqda. Yurtimizdagi jamiki bor bo'lgan bolalar musiqava san'at maktablarida xoreografiya yo'nalishi o'qitish dasturlariga kiritilgan va to'laqonli ravishda o'tilmoqda. Xoreografiya darsi xoreograf-o'qituvchi va jo'rnavoz bilan ijodiy hamkorlikda, ijodiy tandem sifatida darsining boshidan, to oxirigacha birga o'tiladi. Xoreografiya darsiga birinchi marta kirgan jo'rnavoz xoreografik terminlar, harakatlar talabalarni ko'rib esinkirab qolishi mumkin. Xoreografiya darsida harakatlar fransuz tilida tushuntiriladi, musiqa terminlari italyan tilida yuritiladi. Xoreografiya musiqasi klassik asarlardan, maxsus olinib, yaratilgan lavhalardan harakatlarga moslashtiriladi va ijro etiladi.

Musiqqa o'ldhovi tuzilishi "kvadrat" talabiga javob berishi kerak. Ya'ni musiqqa 4, 8, 16 taktdan iborat bo'lishi lozim.

Xoreografiya san'atining bo'limlari xoreografiya akademiyasi, san'at va madaniyat institutlarida, san'at va musiqqa maktablarida o'tiladi hamda dasturlariga kiritilgan. Bu:

- 1) Mumtoz raqs;
- 2) Xalq sahna raqsi;
- 3) Tarixiy-maishiy raqs;
- 4) Milliy raqs;
- 5) Zamonviy raqs.

Xoreografiya san'atining mumtoz raqs bo'limi asos hisoblanadi va stanok oldida bajariladigan ma'lum harakatlardan iborat. Mumtoz raqsning musiqasi klassik asarlardan, maxsus yaratilgan musiqiy lavhalardan olinadi. Mumtoz raqs darsining tuzilishi quyidagicha:

1. Ekserzis (stanok musiqalari);
2. Zal o'rtasidagi mashqlar;
3. Allegro (sakrashlar).

Xoreograf va jo'rnavoz ijodiy hamkorlikda bo'lib, birgalikda sahnalashtiriladigan raqsga musiqqa tanlashadi, ular raqs sahna yuzini ko'rguncha o'zaro muloqotda bo'ladi. Faoliyatini boshlagan jo'rnavoz musiqqa repertuarini yig'adi va kengaytiradi, raqs harakatlarini o'rganadi, terminlarni yodlaydi. Jo'rnavozga yordam sifatida mumtoz raqs uchun yaratilgan musiqqa to'plamlari mavjud bo'lib, ular yordamida jo'rnavoz harakatlarga tanlangan musiqalarni tanlab, ijro etadi. L.Yarmolovich "Принципи музыкального оформления уроков классического танца" to'plamni eng ko'p qo'llanadigan nota to'plamidir.

Shu bilan birga darslarda M.Glinka, P.I.Chaykovskiy, I.Shtraus, D.Shostakovich, F.Shubert, S.Raxmaninov, K.Minkus, K.Faust, A.Griboyedov, Delib, Glazunov kabi mashhur kompozitorlarning balet va operalaridan olingan lavhalardan foydalaniladi. O'qituvchilar musiqqa va lavhalarni talabalar salohiyati, ularning qabul qilishiga tayanib tanlash kerak hamda doim yangilab, almashtirib turishi zarur. Doimo

bir xil musiqa o'qituvchilarni zeriktirib qo'yishi mumkin va yangi musiqalarni eshitish hamda bilishga to'sqinlik qilishi mumkin. Xoreografiya darslarini tuzilishi o'zgarmaydi, lekin musiqasi o'zgarib, yangilanib boradi. Musiqa xarakteri, o'lchovi, ritmini qabul qilish salohiyati har xil bo'ladi. Kichik yoshdagi o'quvchilarga aniq ritmlarni berish kerak. Talabalarga baletlardan lavhalar, murakkab ritmlardan iborat musiqalarni taqdim etish lozim.

Jo'rnavoz xoreografik terminlarni, mukammal va yoddan bilishi zarur. Dars jarayonida o'qituvchi bilan birga harakat o'rgatiladi hamda musiqa tanlanadi. Xoreografiya terminlari fransuz tilida, musiqa terminlari italyan tilida olib boriladi. Shuning uchun jo'rnavoz xoreografik terminologiyani yaxshi o'zlashtirib, yodlab, keyin harakatga mos musiqa tanlanadi.

Har bir adabiyot, asar, operaning kirish qismi bo'lganidek, klassik stanok bajarishdan oldin "preparations" qismi mavjud. Jo'rnavoz "preparations" qismini ijro etayotgan asarning ritm, tempidan, xarakteridan kelib chiqqan holda ijro etadi. Yoki ijro etilayotgan asarning oxirgi 4 taktini oladi. Boshqa hollarda jo'rnavoz "preparations"ni o'zi o'ylab, ijod etishi mumkin. Harakat yakunlanganda asarning yoki lavhaning tonalligidan kelib chiqib, tonika va dominanta akordlari bilan tugatadi.

Klassik stanok harakatlari va musiqa namunalari quyidagicha:

1) Pliye, demi pliye, grand pliye-harakati - o'tirish va yarim o'tirish ma'nosini aynglatadi. Musiqa mayin va sokin xarakterda bo'lib, o'lchovi  $4/4 - 3/4$  bo'ladi. "Pliye" harakatiga M.Glinkaning "Разлука", Lepin "Vals", L.V.Betxoven "Sonata", Griboyedov "Пушкинский бал", I.Gertum "Большой вальс" asarlari to'g'ri keladi.

2) Battements tendus va battements jette. Bu 2 ta harakat musiqa va o'lchovi jihatidan bir biriga o'xshash. Battement tendus- oyoqni polda sirpantirish musiqa o'lchovi  $2/4 - 4/4$ . Tendus jette oyoqni 25 gradusga otish. Bu harakatda oyoq keskin tarzda oldinga yonga, orqaga otilib chiqadi. Musiqa o'lchovi  $2/4$  bo'ladi. Bu harakatga A.Xachaturyanning "Chippolino" baletidan kichik lavham L.Minkusning "Don Kixot" baletidan lavha K.Faustning "Три полки", Gliyer "Psikatto" xoreografik maxsus to'plamlari to'g'ri keladi.

3) Rond de jamb parter – oyoqning yerda doira shaklini chizish. Musiqa o‘lchov 3/4-4/4-6/8 bo‘ladi. Bu harakat o‘rta tempda bajariladi va K.Delibning “Kompeliya” baletidan vals Itskevich “Vals”, Kazanovaning xoreografik maxsus nota to‘plamlari.

4) Battements fondus – sokin, eruvchan harakat bo‘lib, musiqa o‘lchovi 3/4-4/4 bo‘lib, K.Marena “Gavot”, D. Verdi “Traviata” operasidan, M.Dunayevskiy “Sirk” kinofilmidan Vals, Kazakova “Maxsus nota to‘plami”.

5) Battements frappe-tayanch oyoqqa zarba berish bo‘lib, musiqa o‘lchovi 2/4-4/4 dan iborat. B.Smetana “Polka”, L.Minkus “Don Kixot” baletidan lavha.

6) Grand battements – oyoqni 90 gradusga keskin otish. Musiqa o‘lchovi 2/4-3/4-4/4 tez tempda bajariladi. Xachaturyan “Marsh”, Prokofev “Marsh”, M.Dunayevskiy “Веселие ребята” kinofilmidan marsh. Kara Karayev “Yetti go‘zal” baletidan “Vals”.

7) Releve lent – oyoqni 90 gradusga sekin ko‘tarish. Musiqa o‘lchovi 3/4-4/4-12/8 musiqa sekin, o‘rta tempda ijro etiladi. Ashkenazi “Pa-de-katr”, “Adajio”, Chaykovskiy, Kazakova “Xoreografiya musiqa to‘plami”.

8) Saute, assemble, eshappe changement turli pozitsiyalarda sakrash mashqlari bo‘lib, musiqa o‘lchovi 2/4-4/4. “Polka Raxmaninov” K.Faust, “Sharmanka” Shostakovich, “Gopak” Y.Shurovskiy, I.Shtarus “Polka”, Kazakova “Xoreografiya musiqa to‘plami”.

Harakatlarni bajarish jarayonida talabalar va o‘quvchilarning musiqa qabul qilish darajasi turlicha. Jo‘rnavoz shu jihatni diqqatga olishi zarur. Harakat bajarayotgan talaba va o‘quvchi temp tezligiga yeta olmasligi, musiqaning murakkabligi darsga qiziqmaslikka, bezdirishga olib kelishi mumkin. Xoreografiya darslarning musiqa bilan olib borilishi talabani va o‘quvchini tafakkurini, tasavvurini rivojlantiradi va ijodiy o‘sishga undaydi.

Musiqa badiiy ta’sirchanlikni o‘stiradi, ritm tushunishini kuchaytiradi, tasavvur doirasini kengaytiradi. Jo‘rnavoz musiqiy asarlarni ijro etibgina qolmay, balki talabalarga musiqa bastakori, yaratilgan tarixiy vaqti, harakteri to‘g‘risida tanishtirib, gapirib borishi kerak.

Jo‘rnavoz o‘qituvchi pedagog-xoreograf kabi o‘z ustida ishlab, bilim darajasini oshirib borishi zarur. Shunday paytlarda jo‘rnavozga innavatsion texnologiyalar

yordamga keladi. Texnologiyalardan to'g'ri foydalana olishi ishini osonlashtiradi va dars sifatini oshiradi. Musiqiy asarlarni ko'p qismi xoreografik harakatlarga mos kelmaydi va jo'rnavoz ularni moslashtirib, improvizatsiya qilib, harakatga, raqsga to'g'irlaydi. Shunday texnologiyalardan hozirgi zamonda ko'p va undan foydalanish jo'rnavozning ishini yengilashtiradi. Bu kompyuter dasturlari:

1. Sound forge.
2. Cubase.
3. Capella Scan.
4. Neuratron Photo Score Wtimate.

Nota muxarrirlari:

1. Finale
2. Sibelius

Shu bilan birga xoreografiya terminlarini o'rgatuvchi saytlar bor:

- <http://smile2010.ucozua>
- [www.horeoraf.com](http://www.horeoraf.com)
- [biblioteka/noty](http://biblioteka/noty)

Jo'rnavoz nota materiallari bilan ishlash mobaynida ma'lum bir qismini qirqib va shu joyiga xoreografik harakatga moslashtirib akkordga va "preparations" qismini qo'shishga to'g'ri keladi. Katta xajmdagi musiqiy asarlarni kompyuter xotirasida saqlaydi. Yangi asarlar, musiqiy to'plamlarni internetdan izlaydi, xoreografiyaga moslarini tanlaydi va kompyuter xotirasida saqlaydi. Jo'rnavozning faoliyatida innavatsion texnologiyalardan foydalanish va tatbiq qilishi quyidagi yengillik va imkoniyatlarni yaratadi:

1. Nota materiallarni topish, saqlash, repertuarni kengaytirish.
2. Nota materiallarini muxarrirlash, ko'chirish va PDF dasturida chop etish.
3. Forum, saytlar orqali hamkasabalar bilan muloqot qilish, yangiliklardan voqif bo'lish ma'lumotlar bilan almashish!

Jo'rnavoz o'z ustida tinmay ishlashi, zamonaviy texnologiyalardan foydalanishi, professional mahoratini oshirib borishi hozirgi zamon talabi bo'lib bormoqda, unga amal qilish bizning dasturi amalimiz bo'lishi darkor!

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. [https:// soin.cesvet.ru](https://soin.cesvet.ru) Международный педагогический портал.
2. Инфурок “образовательный маркетплейс” [https:// infourok.ru/](https://infourok.ru/)
3. MAAM.ru
4. <http://pedrazvitie.ru>

## **15. RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH: KASBIY BILIMNI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI USULLARI**

Davlatova Zilola Abdulazizovna

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti “Madaniyat va san'at sohasi menejmenti” ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

**Anotatsiya:** Ushbu maqola raqamli texnologiyalar yordamida ta'lim sifatini oshirish va kasbiy bilimni rivojlantirishning samarali usullarini o'rganishga qaratilgan. Maqolada, onlayn kurslar, virtual haqiqat (VR), simulyatsiya, gamifikatsiya, adaptiv o'qitish tizimlari, mobil ilovalar va boshqa raqamli vositalar yordamida talabalarga kasbiy ko'nikmalarni o'rgatishning samarali metodlari tahlil qilingan.

**Kalit so'zlar:** Simulyatsiya, sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar, onlayn kurslar, mobil ilovalar, platformalar.

## **ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ: ЭФФЕКТИВНЫЕ ПУТИ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ**

Давлатова Зилола Абдулазизовна

студентка 2 курса ГИИКУз «Менеджмент сферы культуры и искусства»

**Аннотация:** Целью данной статьи является изучение эффективных методов повышения качества образования и развития профессиональных знаний с помощью цифровых технологий. В статье анализируются эффективные методы обучения студентов профессиональным навыкам с использованием онлайн-курсов, виртуальной реальности (VR), моделирования, геймификации, систем